

káció vagy akár a környezeti veszélyforrások (atomenergia, éghajlatváltozás) globálissá válása?

Habermas úgy véli, egyelőre azért nincs válaszunk ezekre a kérdésekre, mert a helyzetet még a megszokott nemzetállami perspektívából írjuk le. Mivel a globalizáció (verseny)előnyeit a nemzetek feletti társulások élvezik, az európai demokráciák útja is erre kell vezessen. Korántsem egyértelmű azonban, hogy a majdani „posztacionális” demokráciák képesek lesznek-e olyan társadalmi kötőerőket kínálni, amelyek

biztosítják polgáraik kölcsönös szolidaritását. Habermas ezért, még ha bízunk is egy felülről vezérelt egységsülési folyamatban, a globalizáció hatásainak ellensúlyozását elsősorban „egy nemzeti határokat átlépő civil társadalom aktív tagjai”-tól reméli. E reményében pedig azok is osztozhatnak, akik csekélyebb bizalmat táplálnak az előbbi iránt.

PÁPAY GYÖRGY

(Fordította Ruzsacz István, L'Harmattan Kiadó – Zsigmond Király Főiskola, Budapest, 2006, 156 oldal, 2000 Ft)

Művészet

Kass

Írások és képek

Amikor a közelmúltban megkérdezték Kass Jánost, posztmodern művészek tartja-e magát, azt válaszolta, nem tudja, mit jelent ez a szó. „Látok egy műsort a tévében a posztmodern építészetéről. És mutatnak valami timpanonféléket, meg egy olyan építményt, amelynek a belső tere hasznavehetetlen. Én azt csinálom, amit ösztönösen érzek. Azt csináltam mindig, minden kritika vagy agresszív támadás dacára.”

Végre valaki, egy művész, ráadásul egy a legjobbak közül, aki ki meri mondani, hogy nem feltétlenül az a művészet, amelyhez lexikon, értelmező szótár és egyéb segédeszközök kellene, ha meg akarjuk érteni az üzenetet.

Az idén nyolcvanestendős mesterről szóló könyv tavaly jelent meg, amely általa és róla írt cikkeket közöl, de ezeknél is fontosabbak a képek.

A Szegeden született művész először keramikusnak tanult, később diplomát szerzett az Iparművészeti és a Képzőművészeti Főisko-

lán. Kass azonban egész életében nemcsak grafikus és keramikus volt, aki mellesleg illusztrál is, hanem a lipcsei főiskolán igazi könyvművész lett. „Képzőbűvész”, ahogyan a neves régész, Trogmayer Ottó nevezi.

Festői életművének egyik legmeghatározóbb darabja a Kékszakkállú-sorozat, amelyet Bartók Béla operájának Balázs Béla alkotta szövegéhez készített. A Helikon Kiadó 1960-ban adta ki, az illusztrációk sikere még most is érezhető, később pedig külön számozott nyomatokat is kibocsátottak. Kékszakkállú és Judit képehez manapság nem kis szerencsével lehet hozzájutni.

A könyvművészet sorának szemszögéből nézve Kner Izidor és Imre, illetve Tevan Andor korszaka után nehéz volt az ideológiák uralta sivár igénytelenségben alkotni. Sok próbálkozás fulladt kudarcba, de Kass Jánosnak pusztán tehetségével és képzelőerejével sikerült megcáfolnia a szkeptikusokat. Abban a műfajban, a könyvillusztrációban tudott igazán nagyot alkotni, amelyről sokan a mai napig azt gondolják, a képzőművészet könnyen letagadható törvénytelen gyermeke. Pedig Sandro Botticellitől Salvador Dalíig sokan alkottak ilyen remekeket.

Kass háromszáznál jóval több könyvet illusztrált. Ez számban persze elmarad sok kortársától, de a leg-

jobb ikonná vált arcot ő tudja felmutatni: Ádám és Éva, Galilei, a Faludy-fej sorozat, Hamlet, Mózes és Cippóra, Don Quijote. A sor persze még hosszan folytatható lenne.

Az általánosan alkalmazott elvekkel rendszerint szembe ment, amikor az illusztrációk stílusát úgy alakította ki, hogy az megfeleljen az illusztrálandó szövegnek, és a megcélzott olvasókörhöz szóljon. Így kaptak szép könyveket kézhez a kisebb-nagyobb gyermekek, kama-

pedig külön számozott nyomatokat is kibocsátottak. Kékszakkállú és Judit képehez manapság nem kis szerencsével lehet hozzájutni.

Kass szerint az illusztrációt a könyv használatba vétele hozza működésbe. Olvasás közben találkozunk vele, és a csoda itt van elrejtve. Amikor a szöveg és a megformálás egymásra talál, és az alkotó egységet tud teremteni. Így találkozik össze író és illusztrátor tekintete, akár évezredes távoból.

Magáért beszél a tény, hogy Kass János kétszer is megkapta „A világ legszebb könyve” díjat Lipcsében. Emellett számtalan postabélyeget is tervezett, de plakátok is kerültek ki a keze alól. Plakátjai válaszok arra, lehet-e olyan hirdetés létrehozni, amely szöveg nélkül is remekül megállja a helyét.

Kass szerint a jól sikerült könyvnek lelke van, a lélek dolgozik benne.

Ha ez az állítás igaz az általa illusztrált könyvekre, akkor mit mondhatnánk arról a könyvről, amely munkásságáról szól, írásai, illusztrációi találhatók minden egyes lapon? Csak egy egyszerű mondatot: ennek a könyvnek valóban lelke van.

TULOK PÉTER

(Sorozatszerkesztő Székely András, szerkesztette Nagy Borbála Réka, Holnap Kiadó, Budapest, 2006, 108 oldal, 5900 Ft)

PERNECZKY GÉZA:

Assembling Magazines, 1969–2000

Világviszonylatban is úttörő jelentőségű munkával találkozunk az olvasó Perneczky Géza Kölnben élő művészettörténész kötetében. A szerző tevőleges alakítója volt a hetvenes–nyolcvanas évek egyik legérdekesebb (perem)művészeti mozgalmanak, a küldeményművészetnek, gyarapítva az általa köröztetett költészeti és képzőművészeti kísérletek bőséges termését, poétikai gazdagságát, így hát közelről figyelhette az eseményeket. Ha azt vesszük, hogy a Perneczky által taglalt kiadói forma, az *assembling* éppen a mail art terjesztői rendszerének köszönheti népszerűségét, sőt létét, akkor az is nyilvánvalóvá válik, hogy esetében a

publikálásnak egy lényegében félhivatalos, illetve – a kelet-európai és a dél-amerikai elnyomatás színhelyein – illegálisnak számító rendszeréről van szó.

Az assemblings által terjesztett (avantgárd) művészeti szellemiség Nyugaton és Keleten egyaránt azért szorult a peremekre, mert az örök lázadást, a folyamatos kísérletezést és az értékek átgondolását kezdeményezte, beleértve a politikai ellenállás esztétikai megfogalmazását. A szabadgondolkodás nyugati országokban inkább a status quo esztétikai kánonjait tagadó, a hivatalos művészeti orgánumoktól önszántukból távol maradó progresszív képviselőinek vált kedvelt disztribúciós formájává az assembling, míg Európa keleti fertályán a belső diszsidensek, a rendszeren kívüliek – a második nyilvánosság képviselői – folyamodtak a közlésnek ehhez a formájához, amely szoros természetes rokonságot mutat a szamizdat működésével. Minden esetben az elégedetlenség táplálja létrejöttét, függetlenül annak alapindítékaitól. Világszerte tapasztalható elterjedésének ideje pedig egybeesik a művészet decentralizálásának erősödő folyamatával, a nagy művészeti központok szerepvesztésével és a peremművészeti diaszpórák elszaporodásával.

Az assembling-kiadás alapját ugyanazok a művész-címlisták képezték, amelyek a mail artnak is a